

Nota Gents Milieufrent

van	Gents Milieufrent	aan	Ruimte Vlaanderen - AGNAS
datum	20.05.2015	status	
onderwerp	GRUP 'Zeeschelde Gentbrugge-Melle en Bastenackers-Ham'		

Opgemaakt te Gent, 20 mei 2015

Gents Milieufrent

Hierbij wenst Gents Milieufrent te reageren op het eerste GRUP-voorstel 'Zeeschelde Gentbrugge-Melle en Bastenackers-Ham'.

1. Algemene opmerkingen

Gents Milieufrent staat voor het behoud van het Gentse Zwin en is bijgevolg gekant tegen de nieuwe sluis welke volgens het bijhorende plan-MER als doel heeft de Zeeschelde deels getijde-onafhankelijk te maken en zo plezier- en passagiersvaart te faciliteren. Deze bestreden MER-optie wordt in de nota bij het RUP-voorstel aangegrepen om een aantal bestemmingskeuzes te motiveren als compenserende maatregel. De planologische bestemmingen waar we op zich mits enkele opmerkingen niet principiële tegen zijn, houden dus niet in dat Gents Milieufrent het planalternatief met de sluis aanvaardt.

In de zone 'Bastenackers' (momenteel valleigebied als gewestplanbestemming) mogen de planologische wijzigingen niet de afzwakking van de huidige vegetatiebescherming tot gevolg hebben. 'Agrarisch gebied met ecologisch belang' is dus absoluut minimum om deze bescherming juridisch te garanderen.

De inrichting van de zandwinningsput kan geen vergelijkbare habitatkwaliteit garanderen als de huidige Zeeschelde tussen Heusden (waar de sluis volgens WenZ idealiter zou komen) en Gentbrugge. De voorgestelde planologische wijziging doet hieraan geen afbreuk.

2. Opmerkingen met betrekking tot punt 6.2.

In aanvulling van punt 6.2. wenst het Gents Milieufrent nog toe te voegen.

2.1. Ter herinnering.

Het stroomopwaarts lang de Zeeschelde gelegen zoetwatergetijdengebied is uniek in Europa

2.2. Het zoetwatergetijenestuarium is een verboden te wijzigen vegetatie

De Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle valt niet binnen de afbakeningslijn van de Speciale Beschermingszones.

De slikken en schorren langs de Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle werden opgenomen in de IHD-H (Instandhoudingsdoelstellingen van de habitat) bij de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen in het kader van het Natuurdecreet, de Vlaamse vertaling van de Habitatrichtlijn.

In het plan Mer noemt men de slikken en schorren in dit deel van het estuarium verboden te wijzigen vegetatie (pg 26 van het plan Mer)

De volgende passage staat zwart op wit in het plan MER van 2012: "Het gebied blijkt zo belangrijk voor het zoete deel van het estuarium dat Adriaensen et al. (2005) de aanwezige estuariene natuurwaarden meetelden bij de instandhoudingsdoelstellingen voor betreffende habitatrichtlijngebied" (pg. 265 van het plan Mer).

Het gebied dat zo belangrijk is, is de Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle.

Adriaensen toont aan dat het estuarium van de Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle dat geen SBZ tot het hoogste schaalniveau behoort op basis van de goede staat van instandhouding van de habitatrichtlijn en de KRW- beoordeling. Sommige habitattypes van een bestaande Belgische SBZ behoren tot een lager schaalniveau. Daar het estuarium van de Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle zo belangrijk is, werd het opgenomen in de IHD-H conform de Habitatrichtlijn.

En wie de studie van Adriaensen bekijkt, begrijpt maar al te goed de gefundeerde filosofie achter de het in rekening nemen van (ondermeer) het Schelde estuarium tussen Gentbrugge en Melle bij de instandhoudingsdoelstellingen.

Adriaensen concludeert dat het Schelde en Durme estuarium van essentieel belang is voor de instandhouding van de buitendijkse habitattypes en dan vooral de zoete subtypen. Er zijn verschillende schaalniveaus op basis van de criterium van de goede staat van instandhouding van de habitatrichtlijn en de KRW-beoordeling. Bij hiërarchische integratie van beiden richtlijnen, is het hoogte niveau dat van het type 1130-estuaria van de Europese habitatrichtlijn. Een estuarium is een inham van de zee in de riviervallei, die reikt tot daar waar het getij meetbaar is en meestal opsplitsbaar in drie zones: (a) het beneden estuarium in open verbinding met de zee, (b) het midden estuarium waar zout en zoet zich sterk vermengen en (c) het boven-estuarium of zoetwatergetijdengebied. Deze definitie die niet de zoutgrens maar getijdengrens als criterium stelt, **wordt in Vlaanderen gehanteerd** bij de afbakening van de estuaria, zowel bij wetenschappelijk onderzoek als voor **beleidsdoelen**. Een estuarium omvat dus het volledige gebied onder getijden invloed. Ook voor de Europese habitatrichtlijn zijn procedures aan de gang om het habitatype 1130 op die manier te herdefiniëren. In Vlaanderen werd voor deze schaalbeoordeling de goede conditie en beoordelingstabel 'slikken en schorren **op landschapsniveau**' gemaakt (Adriaensen et al., 2005, pg. 131).

Adriaensen haalt even aan dat ook op Europees niveau procedures aan de gang zijn om het habitatype op die manier te herdefiniëren.

Op Europees niveau geldt een zoutgrenscriterium. Deze keuze is absurd en logisch. De zoetwatergetijdengebieden - het meest uniek in Europa en van ecologisch onschatbare waarde-omvatten nu eenmaal de uiteinden van de rivieren. Het voortbestaan boven-estuarium is altijd afhankelijk van het voortbestaan van het beneden- estuarium en het midden estuarium. De staart van de paling blijft niet kronkelen als een stuk uithet lijf verdwijnt. Om die reden ligt de bescherming van het meest unieke estuarium in Europa in sommige lidstaten omwille van economische, sociale of andere redenen gevoelig.

Een lidstaat moet minstens in haar wetgeving de minimumbescherming zoals voorgeschreven door de Europese richtlijnen implementeren. Het staat een lidstaat uiteraard vrij om een meer verregaande bescherming te voorzien. Volgens de Europese commissie kunnen de lidstaten andere criteria dan de zoutwatergradiënt in aanmerking nemen voor de eigen definitie van habitatype 1130, indien hierdoor meer zoetwatergetijdenestuarium een bescherming verkrijgt.

De Vlaamse regering heeft de instandhoudingsdoelstellingen bekrachtigd. De Zeeschelde tussen Gentbrugge is een verboden te wijzigen vegetatie opgenomen in de IDH-H. Het is niet aan een administratie (bekkenbestuur) om een beslissing van een regering eenzijdig te wijzigen. Het stuk Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle geniet een bijzondere bescherming. Dit estuarium krijgt vanuit het oogpunt van de IDH-H dezelfde bescherming als habitatypes in een SBZ. Men heeft de fictie gemaakt dat een habitat die niet binnen de fysieke grenzen van een SBZ ligt, er toch toe behoort, want de habitat is primordiaal voor de instandhouding ervan. De habitat wordt geacht deel te maken van of onlosmakelijk verbonden te zijn met de SBZ "Schelde- en Durmeestuarium" van de Nederlandse grens tot **Gent**. Zegt de naam het trouwens niet zelf?

2.3. Compensatie is niet mogelijk.

In het plan Mer 2012 komt men al tot de terughoudende conclusie: "Het wegnemen van deze verboden te wijzigen vegetaties vereist derhalve een compensatie op een andere locatie teneinde het behoud van de natuurbalans". De bescherming reikt verder.

Het estuarium Zeeschelde tussen Gentbrugge en Melle geniet dezelfde bescherming dan een SBZ-habitat (zie hierboven)

Voor een SBZ-habitat gaat de bescherming zeer ver. Men kan het feitelijk areaal van een SBZ-habitat niet aantasten door op een ander locatie 'een gelijkaardig' feitelijk areaal te ontwikkelen.

Maatregelen waarmee wordt beoogd eventuele schadelijke gevolgen die rechtstreeks uit een **project** voortvloeien, te voorkomen of te verminderen, ten einde ervoor te zorgen dat het betrokken project de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantast, mogen worden betrokken in de passende beoordeling als mitigerende maatregel. Wanneer door een project echter een deel van het **feitelijk areaal verloren gaat**, en een maatregel wordt genomen die bevordert dat op een andere locatie, grenzend aan het bestaande areaal van het habitatype, dit type tot ontwikkeling wordt gebracht, is er geen sprake van een toegelaten mitigerende maatregel. Zo ontstaat bijvoorbeeld door het bedekken van ongeveer 300m² van het prioritaire habitatype grijze duinen met zand een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, die niet kan worden ongedaan gemaakt door het tot ontwikkeling brengen van het habitatype op een andere locatie. Wanneer een maatregel geen mitigerende maatregel is, kan het zelfs in het midden blijven of het voldoende wetenschappelijk is onderbouwd dat de voorziene maatregel daadwerkelijk zal leiden tot de ontwikkeling van een nieuw areaal van het prioritaire habitatype dat verloren is gegaan, grenzend aan het bestaande areaal van dit habitatype. (zie artikel 6 van de habitatrictlijn in samenlezing met het arrest Briels van het Europees Hof van Justitie, punt 28-29 en het arrest van de Nederlandse Raad van State d.d. 24 december 2014 - arrest nummer 201300125/1/R2 – beiden raadpleegbaar op internet).

Het project 'het kanaliseren van het zoetwatergetijdenschele tussen Gentbrugge en Melle voor pleziervaart' tast een estuarium die in aanmerking werd genomen voor de instandhoudingsdoelstellingen **als reeds aanwezige habitat** op grond van het Natuurdecreet, de doorvertaling van de Europese wetgeving aan. Het feitelijk areaal boven-estuarium tussen Gentbrugge en Melle gaat feitelijk volledig verloren. Het wordt vernietigd. Compensatie is niet mogelijk.

2.4. De voorgestelde compensatie is kaduk

2.4.1. De compensatie faalt zowel kwalitatief als kwantitatief

De voorgestelde compensatie voldoet noch op kwalitatief noch op kwantitatief vlak.

Ondergeschikt is hetgeen wordt voorgesteld als compensatie zelfs geen compensatie. Men kan een stuk zoetwatergetijdenrivier van 8 kilometer niet vervangen door de afzonderlijke elementen die in een bio-dynamisch wisselwerking met elkaar verweven zijn, te ontleden, en de afzonderlijke elementen ergens anders proberen te ontwikkelen. De voorgestelde compensatie is kaduk. De rietvegetatie wordt gecompenseerd aan het aan te leggen getijonafhankelijke kanaal tussen Gentbrugge en Melle. Dan is het geen rietvegetatie meer eigen aan een zoetwatergetijdenrivier. De lang uitgestrekte zoetwatergetijden estuarium dat verloren gaat, wordt niet vervangen.

In zijn studie haalt Adriaensen verder aan dat het meest typerend aan estuaria dynamiek en overgangen zijn (de longitudinale zoet zou gradiënt en de verticale overstromingsgradiënt) die op elke plaats in het estuarium bepalen welke levensgemeenschappen er zich ontwikkelen. Subtidaal ontstaan er geulen; intertidaal vormen zich langs de randen van het estuarium slikken met benthische algenvegetaties (tussen de laag- en hoogwaterlijn) en schorren die met hogere planten zijn begroeid (tussen de hoogwater- en de springvloedlijn). Het grote voedselaanbod geeft aanleiding tot een hoge concentratie aan ongewervelde bodemorganismes, het benthos (...). Estuaria zijn belangrijke kraam- en kinderkamers en doortrek-en paaigebieden voor diverse visgroepen. De voedselrijkdom trekt grote aantallen vogels aan. De kwaliteit van het estuariene voedselweb wordt in hoge mate bepaald door de hoeveelheid, de verdeling en de kwaliteit van de habitattypes (zoete krekens en ondiepwatergebieden, zoete, onbegroeide slikken, zoet-tidaal riet, wilgenvloedbossen e.a.) (Adriaensen et al., 2005, pg. 132 en 133). Dit verkrijgt men niet door slikken en schorren te verplaatsen naar twee 'plassen'.

Nogmaals: vanuit een landschappelijk en bio-diversiteit oogpunt is geen enkele compensatie van een kronkelende zoetwatergetijdenrivier van 8 km mogelijk.

Verder wordt bij de instandhoudingsdoelstellingen niet enkel naar oppervlakte maar ook naar het verspreidingsgebied gekeken. Het verspreidingsgebied van een kilometerlang lang uitgestrekt zoetwatergetijdenestuarium is uniek in Europa.

2.4.2. Men compenseert de verbindingsas niet

Ook tast het getijde onafhankelijk maken van de Schelde tussen Gentbrugge en Melle de natuurlijkheid van het natura 2000 en habitatrictlijngebied Damvallei aan, net zoals van de Gentbrugse Meersen. De Gentbrugse Meersen en de Damvallei zijn ecologisch waardevol foerageer- en rustgebied voor vele vogelsoorten met een soortenrijkdom vergelijkbaar met Bourgoyen-Ossemeersen. Het zoetwatergetijdengebied in rivierbedding heeft een corridor- en verbindingsfunctie tussen de Gentbrugse Meersen en Damvallei.

Door vegetatiesuccessie neemt het belang van het traject tussen Gentbrugge en Melle toe voor broedende rietvogels en overwinterende watervogels.

Bio-diversiteit is geen optelsom. “Hier nemen we iets een bio-dynamisch geheel weg, en we plaatsen hier en daar wat losse bestanddelen uit dit geheel terug”

De avifauna van een zoetwatergetijdengebied wordt gedomineerd door tal van eendensoorten en waterhoentjes. Die wintertalingen, bergeenden, krakeenden, pijlstaarten, tafeleenden, slobbeenden en smienten zijn zeer talrijk in de winter en vliegen heen en weer tussen Damvallei, het Schelde meer en de eigenlijke Schelde om hun karige kostje bijeen te slobberen op slik en schor (Snep, 2de trimester 2012, pg. 38).

Om maar één klein miniaspect van het verloren gaan van het bio-dynamisch fragiel evenwicht te duiden, belichten we de gevolgen voor de wintertalingen (beschermde soort!) bij het verwezenlijken van een pleziervaartproject. Wintertalingen zijn talrijk. In getijdengebieden wordt door deze beestjes vaak gefoerageerd langs de kwelderrand, tussen de zoutplanten. In zeer slibrijke gebieden gaan foeragerende vogels ook wel verder het wad op, tot maximum 3 km. Wintertalingen gebruiken de getijdenzone als slaappleats en vluchtplaats bij verstoring. Het aantal broedende Wintertalingen in Europa neemt af (A&W Rapport 907 – de wintertaling – zie: internet). De verandering in de avifauna van de Biebosch in het eerste jaar na uitbanning van het getij had rampzalige gevolgen voor de Wintertaling populatie in het gebied. Vooral zoogdieren profiteren van de uitbanning van het getij, met name de zich snel voortplantende muizen en ratten. Voor de uitbanning van het getij was voorzien dat de Wintertalingen door hun binding aan de getijslikken zouden achteruitgaan. De achteruitgang zette echter sneller in en ging ook veel verder dan was verwacht (Limosa, tijdschrift van de Nou en Sovon).

2.4.3. De waardevolle vegetatie rond de zandwinningsput van Melle

Er is nog een eigenaardige logica geslopen in het plan MER. Doordat de (potentiële) getijdennatuur tussen Gentbrugge en de nieuwe sluis zal wijzigen in een ander type, getijonafhankelijke, riviernatuur, moet in totaal 30 ha aan getijdennatuur gecompenseerd worden op ander locaties, namelijk in de zandwinningsput en in het in het GGG-GOG te Ham. Door de aanleg van een GOG-GGG in Ham en de ontpoldering in Melle verdwijnt een uiterst waardevolle vegetatie. De vegetaties rond de zandwinningsput worden als biologisch waardevol aangemerkt. De BWK waardeert het diepe water zelf als biologisch waardevol. (pg. 268)

In het plan Mer wordt besloten dat de zoetwaterslikken en –schorren dermate zeldzaam en biologisch waardevol zijn dat ze een kwaliteitsverhoging inhouden ten opzichte van de huidige, lokaal aanwezige natuurwaarden zullen uitmaken. Maar zijn die zoetwaterslikken en schorren die er zouden komen nu net geen compensatie? Met poogt het feitelijk verlies van een waardevolle vegetatie te rechtvaardigen door de komst van compensatoire slikken en schorren terwijl een uniek zoetwatergetijdengebied definitief zou verdwijnen. Dit is een min-min operatie.

2.4.3. Er is geen dwingend belang voor de veiligheid

Het planalternatief vindt geen rechtvaardiging omdat het zo hoog scoort qua veiligheid: in het plan Mer kreeg het een neutrale score 0 voor veiligheid. Bovendien gaat bij het pleziervaartproject miljoenen kubieke meters water verloren. De andere alternatieven die meer natuurlijkheid waarborgen scoren minstens evengoed en beter. Het getijonafhankelijk maken van een uniek zoetwatergetijdengebied zou enkel een optie zijn, wanneer andere alternatieven waarbij het unieke zoetwatergetijdenestuarium behouden blijven, niet zouden voldoen op het vlak van veiligheid. Het Meest Wenselijke Alternatief van het Geactualiseerde Sigma-plan was het ideale evenwicht tussen veiligheid en natuurlijkheid. Alle argumenten die zouden pleiten voor het planalternatief zijn irrelevant.

Opgemaakt te Gent op 20.05.2015

Namens Gents Milieufrent